

*Др Јелена Видић Трнинић, доцент
Правној факултету у Новом Саду*

ЗАКОН КАО ПРАВНИ ОСНОВ ПОЗИВАЊА НА НАСЛЕЂИВАЊЕ НА ПРОСТОРУ БИВШЕ СФРЈ (Словенија, Хрватска, Македонија, Црна Гора, Република Српска)¹

Сажетак: *Као својеврстан наставак прелиходног рада у којем смо указали на специфичности у правној регулативи законског наслеђивања у бившим социјалистичким земљама, овај рад за предмет свој исцртаживања има правну регулативу закона као правног основа позивања на наслеђивање у осталим земљама Европе, конкретно у земљама бивше СФРЈ. Наиме, земље које се налазе у нашем непосредном окружењу (Словенија, Хрватска, Македонија и Црна Гора), неизоставно се намећу у ујоредноправном приказу законског наслеђивања, у прилој чега говори дуј период заједничкој развијања наследној права, као и потреба да се јасно уоче сличности и евентуалне разлике у пољеду предмета нашеј интересовања, у правима ових земаља након распада СФРЈ. Саставни део овој ујоредноправној приказа представља и право Републике Српске, као енјишњег Босне и Херцеговине, о чијем значају у пољеду предмета нашеј исцртаживања, говоре како аргументи изнеји у прилој неопходности анализе законских решења суседних нам земаља, иако и чињеница да у овом правном енјишњегу живи српски народ.*

Ујоредноправни метод, који је коришћен у овом исцртаживању, омогућио је уочавање разлика, али и заједничких решења и енјишњих правних принципа, којима се ова група законодавства Европе руководи приликом нормирања редовних правила законског наслеђивања.

¹ Рад је посвећен пројекту „Теоријски и практични проблеми стварања и примене права“ (ЕУ и Србија).

Кључне речи: *сродници, њојомци, њреци, њобочни сродници, суѡружњик, ванбрачни њарѡјнер, законски наследни део.*

1. Уопште о сродству, браку и ванбрачној заједници као правно релевантним чињеницама у заснивању правила законског наслеђивања

Према свим законима ове групе права – Закону о наслеђивању Словеније из 1976. године (измењеног и допуњеног 2001. године),² Закону о наслеђивању Хрватске,³ Закону о наслеђивању бивше југословенске Републике Македоније,⁴ Закону о наслеђивању Црне Горе⁵ као и Закону о наслеђивању Републике Српске,⁶ правно релевантне чињенице у заснивању правила законског наслеђивања представљају чињенице сродства и брачне везе. Поред наведених чињеница, у већини права ове групе земаља, као што су права Хрватске, Словеније и Црне Горе, правно релевантну чињеницу у заснивању правила законског наслеђивања представља и ванбрачна заједница између партнера различитог пола, а у праву Словеније још и ванбрачна заједница између партнера истог пола.

Правно релевантне врсте сродства на којима су заснована правила законског наслеђивања у свим споменутих законодавствима представљају крвно и адоптивно сродство, али не и тазбинско сродство. Унутар крвног сродства, ни у једном од њих не прави се разлика између брачног и ванбрачног сродства, тако да су ванбрачни сродници у наследноправном смислу потпуно изједначени са брачним сродницима.⁷ Треба напоменути

² Закон о изменама и допунама Закона о наслеђивању СР Словеније из 1976. године, („Урадни лист СР Словеније“, бр. 15/76;), донет је 2001. године, „Урадни лист РС“, бр. 67/2001; (у даљем тексту, приликом позивања на наследноправне прописе у овом праву, правиће се разлика између неизмењених одредаба ЗОН-а Словеније и оних које су обухваћене изменама и допунама овог закона). Текст закона видети на интернет адреси: - <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200167&stevilka=3565>.

³ Закон о наслеђивању Хрватске донет је 2003. године, „Народне новине“, бр. 48/2003; (у даљем тексту ЗОН Хрватске). Текст закона видети на интернет адреси: - http://www.poslovniforum.hr/zakoni/z_naslj01.asp.

⁴ Закон о наслеђивању бивше југословенске Републике Македоније донет је 1996. године, „Службени весник на Република Македонија“, бр. 47/96; (у даљем тексту ЗОН Македоније). Текст закона видети на интернет адреси: <http://www.mlrc.org.mk/cd.htm>.

⁵ Закон о наслеђивању Црне Горе донет је 2008. године, „Службени лист Црне Горе“, бр. 74/2008; (у даљем тексту ЗОН Црне Горе). Текст закона видети на интернет адреси: <http://www.slistcg.me/PravniAktiDetalji.aspx?tag={4E8FCC1E-3A73-40C4-B53E-45BFE22B9AF6}>

⁶ Закон о наслеђивању Републике Српске донет је 2009. године, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 1/2009; (у даљем тексту ЗОН Републике Српске). Текст закона видети на интернет адреси: <http://www.scribd.com/doc/52021312/Zakon-o-Nasledjivanju-RS-1-09>.

⁷ В. чл. 4. ст. 2. ЗОН-а Словеније, чл. 21. ЗОН-а Хрватске (Уставни суд Хрватске је Одлуком број У-1-11/1993, У-1-904/1995, од 24.05.2000. године („Народне новине“, бр.

да се у праву Македоније одређена лица, која се налазе у законом предвиђеним односима, између осталог и у тазбинским односима (пасторци и маћеха и очух, снаха и свекар и свекрва, као и зет и ташта и таст, дакле, сродници који се налазе у првом степену праве линије тазбинског сродства) или у крвним односима (у ову категорију спадају било који крвни сродници оставиоца, независно од тога да ли уопште улазе у круг потенцијалних законских наследника предвиђених правом ове земље),⁸ под законом предвиђеним условима могу узајамно наслеђивати. Један од основних услова за остваривање овог права односи се на постојање трајне заједнице живота између ових лица, тако да она заправо представља самосталан основ законског наслеђивања у овом праву, а не тазбинско или крвно сродство. Под трајном заједницом живота подразумева се она која је трајала непрекидно најмање пет година, рачунајући уназад од момента смрти оставиоца.⁹

Законски наследни ред, који је у свим посматраним правима формулисан под претпоставком постојања крвног сродства, трпи понекад мања или већа одступања када се ради о адоптивном сродству. У једном броју важећих породичноправних законодавстава ове групе права, као што су Закон о браку и породичним односима Словеније¹⁰ и Обитељски закон Хрватске,¹¹ потпуно усвојење представља једини вид усвојења, док у осталим

56/00), укинуо је као неуставне одредбе става 3. и цео став 4. чл. 23. бившег Закона о наслеђивању Хрватске, који су ванбрачну децу у погледу законског наслеђивања стављали у неравноправан положај), чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Македоније, чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Црне Горе, као и чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Републике Српске.

⁸ Овакав закључак намеће понајпре квалификација, која је у ЗОН-у Македоније дата у погледу односа храњеништва, с обзиром на то да је законско наслеђивање у случају постојања трајне заједнице живота могуће и између храниоца и храњеника, где се наводи да се под храњеником има подразумевати лице које је неко друго лице – хранилац, узео код себе да га чува и да га сматра као своје, али га није усвојило (чл. 29. ст. 1., као и ст. 4. ЗОН-а Македоније). Дакле, ради се о односу храњеништва у класичном смислу речи, при чему је - без значаја да ли су храњеник и хранилац сродници и ако јесу, које су врсте и ког степена сродства. Видети у наведеном смислу: Борислав Т. Благојевић: Борислав Т. Благојевић: Наследно право у Југославији – права република и покрајина, Београд, 1988., стр. 169-170.; Кирил Чавдар: Коментар на законот на наследувањето, Скопље, 1996., стр. 66.

⁹ В. чл. 12. ст. 4. и чл. 29. ст. 1. и ст. 3. ЗОН-а Македоније. У теорији се наводи да је до увођења наведене међукатегије наследника у право Македоније дошло са циљем да се исправи кругост шеме парентеларно-линеарног система, када он не одговара животним околностима и блискости између лица, на којима се овај систем заснива. В. Кирил Чавдар: *op. cit.*, стр. 66.

¹⁰ Закон о браку и породичним односима Словеније донет је 1976. године, „Урадни лист СР Словеније“, бр. 15/76; Пречишћени текст ЗБПО-а Словеније („Урадни лист РС“, бр. 69/04) видети на интернет адреси: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200469&stevilka=3093>.

¹¹ Обитељски закон Хрватске донет је 2003. године, „Народне новине“, бр. 116/03. Текст закона видети на интернет адреси: http://www.poslovniforum.hr/zakoni/obiteljski_zakon.asp.

законодавствима, као што су Закон о породици Македоније¹², Породични закон Црне Горе¹³, као и Породични закон Републике Српске,¹⁴ уз могућност заснивања потпуног усвојења, паралелно постоји и могућност заснивања непотпуног усвојења. Међутим, и у споменутим правима у којима више не постоји могућност заснивања непотпуног усвојења, може се говорити о одговарајућем наследноправном положају адоптивних сродника из оваквог вида усвојења. Овде се имају у виду већ заснована непотпуна усвојења, пре почетка примене важећих породичноправних прописа ових земаља, којима се предвиђа искључиво могућност заснивања потпуног усвојења. У погледу непотпуних усвојења ће се и даље примењивати одговарајући наследноправни прописи, којима су нормирана дејства овог вида усвојења.¹⁵

Када је реч о наследноправним дејствима потпуног усвојења, важећим наследноправним прописима Хрватске предвиђено је правило према којем усвојилац и његови сродници, као и усвојеник и његови потомци стичу међусобно право законског наслеђивања,¹⁶ а наследноправним прописима

¹² Закон о породици Македоније донет је 2004. године, „Службени весник на РМ“, бр. 83/2004. Текст закона видети на интернет адреси: <http://www.mlrc.org.mk/cd.htm>.

¹³ Породични закон Црне Горе донет је 2007. године, „Службени лист СРЦГ“, бр. 1/2007. Текст закона видети на интернет адреси: <http://www.slistcg.me/PravniAktDetalji.aspx?tag={79054F65-3C37-4FC8-912B-49704386C652}>.

¹⁴ Породични закон Републике Српске донет је 2002. године, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 54/2002. Текст закона видети на интернет адреси: <http://www.pandorasbox.rs/bih/wp-content/uploads/2011/03/Porodichni-zakon-Republike-Srpske.pdf>.

¹⁵ Тако је у прелазним и завршним одредбама ЗОН-а Словеније, у чл. 228. ст. 2., предвиђено да ће се у погледу наследних права адоптивних сродника из непотпуних усвојења, заснованих по ранијим прописима (по прописима Закона о усвојењу из 1947. године), примењивати одредбе СЗОН-а из 1955. године, који је важио у овој земљи пре доношења ЗОН-а из 1976. године (измењеног и допуњеног 2001. године), као што је и у чл. 227. ЗБПО Словеније предвиђено да се на усвојења заснована по досадашњим прописима ове земље примењују ти прописи, а ово не важи једино онда када је усвојење које је засновано по ранијим прописима промењено у усвојење које предвиђа постојећи ЗБПО Словеније (у потпуно усвојење), што је могуће уколико су за то испуњени услови предвиђени у ЗБПО Словеније. Законска наследна права адоптивних сродника из родитељских (непотпуних) усвојења, заснованих по старом Обитељском закону Хрватске из 1998. године („Народне новине“, бр. 162/98), када је до отварања наслеђа дошло након ступања на снагу новог Обитељског закона, уређују се одредбама ЗОН-а из 2003. године, с обзиром на то да је у чл. 361. ст. 2. новог Обитељског закона Хрватске предвиђено да се даном примене овог закона не мењају права и дужности стечена по претходним прописима.

¹⁶ В. чл. 22. ст. 1. ЗОН-а Хрватске. Споменућемо да садржај одредаба новог Обитељског закона Хрватске из 2003. године, који уређује наслеђивање које настаје сродничким (потпуним) усвојењем, одговара горе споменутом садржају одредаба ЗОН-а Хрватске, које уређују наслеђивање у случају сродничког (потпуног) усвојења, с тим што је новим Обитељским законом Хрватске признато право међусобног наслеђивања усвојенику и његовим потомцима, те усвојоцу, његовим крвним сродницима и сродницима по усвојењу (дакле, у круг законских наследника ушли су и сродници по усвојењу – в. чл. 148. ст. 1-2. Обитељ-

Словеније, правило према којем усвојеник, као и његови потомци, имају према усвојиоцу и његовим сродницима иста наследна права која имају и усвојичева деца и њихови потомци, као што и усвојилац и његови сродници имају законска наследна права према усвојенику.¹⁷ Идентична наследно-правна дејства потпуног усвојења предвиђена су и Закономима о наслеђивању Македоније, Црне Горе и Републике Српске, којима је предвиђено да је приликом наслеђивања сродство засновано потпуним усвојењем изједначено са крвним сродством.¹⁸ У свим наведеним правима, заснивањем потпуног усвојења истовремено престају законска наследна права усвојеника и његових потомака према њиховим крвним сродницима, као и крвних сродника према усвојенику и његовим потомцима.¹⁹ Од овог правила постоје изузеци у случајевима када се као усвојилац јавља супружник родитеља детета. Тада ће дете задржати наследна права и према свом родитељу и његовим крвним сродницима, као што ће, с друге стране и родитељ и његови крвни сродници задржати законска наследна права према оваквом усвојенику.²⁰

ског закона Хрватске). У теорији се наводи да споменуте одредбе новог Обитељског закона у погледу уређивања међусобних законских наследних права насталих заснивањем сродничког (потпуног) усвојења по новом Обитељском закону, имају предност у односу на горе споменуте одредбе ЗОН-а које регулишу наследна права адоптивних сродника из овог вида усвојења, образложено тиме да је Обитељски закон *lex specialis*, а уз то је и касније донет и раније се почео примењивати од ЗОН-а Хрватске. Поред тога, наводи се да би и на међусобно наслеђивање адоптивних сродника из сродничких (потпуних) усвојења заснованих по старом Обитељском закону из 1998. године, а где је до отварања наслеђа дошло након ступања на снагу новог Обитељског закона, требало примењивати одредбе новог Обитељског закона. В. у том смислу: Ј. Црнић, М. Дика, Б. Хрватин, О. Јелчић, Т. Јосиповић, З. Кохарић, Ј. М. Руждјак: Ново наслеђноправно уређење, Загреб, 2003., стр. 8. и 38-40. (Напомена: из разлога претходно наведених, приликом разматрања наследноправног положаја адоптивних сродника из потпуног усвојења, у даљем тексту постоји позивање како на одговарајуће законске одредбе Обитељског закона из 2003. године, тако и на одредбе Закона о наслеђивању Хрватске).

¹⁷ В. чл. 21. ст. 1. и ст. 3. ЗОН-а Словеније. Дакле, у тексту ЗОН-а Словеније изричито је предвиђено да усвојилац из потпуног усвојења, као и његови сродници имају наследна права само према усвојенику, али не и према његовим потомцима. У теорији је изнет став да и поред наведеног законског текста, усвојилац и његови сродници имају законска наследна права и према усвојениковим потомцима. В. Карел Зупанчич: Дедовање з уводним појаснили проф. др Карла Зупанчича, Љубљана, 2005., стр. 49.

¹⁸ В. чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Македоније, чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Црне Горе, као и чл. 4. ст. 1. ЗОН-а Републике Српске.

¹⁹ В. чл. 21. ст. 4. ЗОН-а Словеније (одн. чл. 143. ЗБПО Словеније), чл. 22. ст. 2. ЗОН-а Хрватске (одн. чл. 148. ст. 3. Обитељског закона Хрватске), чл. 4. ст. 2. ЗОН-а Македоније (одн. чл. 144. ст. 2. Закона о породици Македоније), чл. 4. ст. 2. ЗОН-а Црне Горе (одн. чл. 145. Породичног закона Црне Горе), као и чл. 4. ст. 2. ЗОН-а Републике Српске (одн. чл. 160. Породичног закона Републике Српске).

²⁰ Споменуто правило изричито је прописано наследноправним прописима Хрватске и Македоније. У том смислу в. чл. 22. ст. 3. ЗОН-а Хрватске (одн. чл. 148. ст. 3. Обитељ-

Када је реч о наследноправним дејствима непотпуног усвојења, Законом о наслеђивању Црне Горе, предвиђено је правило према којем усвојеник из непотпуног усвојења и његови потомци наслеђују само усвојоца (не и усвојоичеве сроднике, његовог супружника, нити друге његове усвојенике), исто као што деца и њихови потомци наслеђују своје родитеље.²¹ Идентична наследна права усвојеника из непотпуног усвојења и његових потомака, предвиђена су и савезним Законом о наслеђивању из 1955. године, чије се одредбе примењују у праву Словеније у погледу наследних права адоптивних сродника из раније заснованих непотпуних усвојења (на основу Закона о усвојењу из 1947. године), Законом о наслеђивању Македоније, као и Законом о наслеђивању Републике Српске, с тим што према овим законима наследна права усвојеника из непотпуног усвојења, приликом заснивања усвојења могу бити ограничена или искључена.²² С друге стране, док у праву Словеније усвојилац из непотпуног усвојења, као ни његови сродници немају никаква законска наследна права према усвојенику, дотле у праву Црне Горе усвојилац из непотпуног усвојења може остварити законска наследна права према усвојенику и његовим потомцима.²³ Ово је случај и у правима Македоније и Републике Српске, али само под условом да је и усвојенику и његовим потомцима признато право да наследе усвојоца, једнако као што га наслеђују и његова рођена деца, што значи под условом да наследна права усвојеника нису била нити искључена, нити ограничена приликом заснивања усвојења.²⁴ Законом о наслеђивању Хрватске, чије се одредбе у овом праву примењују у погледу раније заснованих непотпуних усвојења према старом Обитељском закону из 1998. године, предвиђено је да овим видом усвојења између усвојоца и усвојеника настаје узајамно право законског наслеђивања крвних сродника у правој линији, тако да усвојеник и његови потомци имају према усвојоцу законско наследно право као да су усвојоичева деца, односно даљи усвојоичеви потомци, као што и усвојилац из непотпуног усвојења и његови

ског закона Хрватске), као и чл. 24. ЗОН-а Македоније (одн. чл. 144. ст. 3. Закона о породици Македоније). Међутим, и у осталим анализираним правима у којима дете такође може бити потпуно усвојено од стране супружника родитеља детета, задржавање узајамних наследних права између детета и природног родитеља и његових крвних сродника, у оваквом случају произлази из одговарајућих породичноправних прописа. В. чл. 138. ЗБПО Словеније, чл. 145. Породичног закона Црне Горе, као и чл. 158. ст. 2. Породичног закона Републике Српске.

²¹ В. чл. 21. ст. 1. и ст. 3. ЗОН-а Црне Горе.

²² В. чл. 25. ст. 1-2. СЗОН-а, чл. 23. ст. 2-3. ЗОН-а Македоније, као и чл. 21. ст. 1. и 4. ЗОН-а Републике Српске.

²³ В. чл. 25. ст. 3. СЗОН-а, као и чл. 21. ст. 2. ЗОН-а Црне Горе.

²⁴ В. чл. 23. ст. 2. и 4. ЗОН-а Македоније, као и чл. 21. ст. 2-3. ЗОН-а Републике Српске.

преци наслеђују усвојеника и његове потомке.²⁵ Засновано непотпуно усвојење ни у једном од посматраних права не доводи до престанка узајамних наследних права између усвојеника и његових крвних сродника,²⁶ осим у праву Хрватске.²⁷

²⁵ В. чл. 23. ст. 1-2. ЗОН-а Хрватске. У првом делу ст. 1. чл. 23. овог закона, предвиђено је да заснивањем родитељског (непотпуног усвојења), између усвојиоца и усвојеника настаје узајамно право законског наслеђивања крвних сродника у правој линији, при чему, у наставку истог става није предвиђено да усвојеник и његови потомци имају наследна права и према усвојиоцу и према његовим прецима, већ само према усвојиоцу. Сматрамо да узајамност у наслеђивању ипак постоји, узимајући у обзир други став наведеног члана, у којем је предвиђено да усвојеник из родитељског усвојења и његови потомци не могу наследити само побочне сроднике усвојиоца (дакле, није предвиђено да исти немају наследна права према усвојиочевим прецима).

²⁶ За разлику од права Македоније, у којем је за случај истовременог конкурисања на наслеђе од стране родитеља и њихових потомака, с једне стране и усвојиоца, с друге стране, предвиђено законско решење према којем споменути крвни сродници у оваквом случају немају законско право наслеђа (в. чл. 23. ст. 2. ЗОН-а Македоније), дотле у правима Црне Горе и Републике Српске ово није случај, те се поставља питање на који начин би у последње споменутим правима требало разрешити ситуацију у претпоставци да су на наслеђе позвани истовремено и усвојилац и природни родитељи усвојеника из непотпуног усвојења.

У вези са постојећом регулативом у праву Црне Горе, према мишљењу једног дела теорије, у оваквој ситуацији предност у наслеђивању треба дати адоптивном сродству, образложено чињеницом да употреба формулације према којој „усвојилац према усвојенику има иста наследна права која имају родитељи усвојеника према својим потомцима“, значи да усвојилац може да наследи усвојеника онако као што усвојеникови родитељи могу да наследе неког другог свог потомка, што значи да је наследноправни положај оставиоцевих родитеља супсидијаран у односу на усвојиоца. Споменуто мишљење аргументује се и правно-политичким разлозима, према којима се прихватањем правила по коме усвојилац има првенство у наслеђивању у односу на усвојеникове биолошке родитеље, потпуније остварује *ratio legis* законског наслеђивања који се састоји у заштити породице. В. у том смислу: Дејан Ђурђевић: Основи наследног права Црне Горе, Подгорица, 2010., стр. 106-107.

Према мишљењу другог дела теорије, које је изнето у вези са законском регулативом у праву Републике Српске, родитељи и усвојилац у оваквој ситуацији треба да добију исти наследни део, имајући у виду одредбе о равноправности наследника, као и формулацију да усвојилац има наследна права која одговарају праву одговарајућег претка, при чему права родитеља остају недирнута. В. у том смислу: Оливер Антић: Наследно право, Београд, 2009., стр. 121. Сматрамо да је ово мишљење прихватљивије, у прилог чије оправданости говори и чињеница да усвојеник из непотпуног усвојења задржава сродничке односе са својим крвним сродницима, да непотпуно усвојење има ужа дејства, односно последице од потпуног усвојења, те да одредба према којој „непотпуним усвојењем остају недирнута права наслеђивања између усвојеника и његових сродника“, сама по себи не дозвољава могућност другачијег тумачења, при чему посматрана у склопу остале правне регулативе, конкретно, у вези са наследноправним положајем усвојиоца из непотпуног усвојења, дозвољава једино могућност компромисног тумачења, како је то правилно примећено у овом делу теорије.

²⁷ В. чл. 25. ст. 4. СЗОН-а, чл. 23. ст. 3. ЗОН-а Хрватске, чл. 23. ст. 1. ЗОН-а Македоније, чл. 21. ст. 4. ЗОН-а Црне Горе, као и чл. 21. ст. 6. ЗОН-а Републике Српске. Међутим,

Како је то наведено, поред крвног и адоптивног сродства и брачна веза у свим посматраним правима представља правно релевантну чињеницу у формулисању правила законског наследног реда. За разлику од сродничког односа који је трајан и непроменљив, брачни однос то не мора бити, те стога, у свим овим правима супружник оставиоца може бити законски наследник уколико се у моменту смрти оставиоца налазио у пуноважном браку са њим, што значи да ће уколико је брак престао разводом или поништајем, наследна права супружника престати, односно у праву Словеније, у овом случају наследна права супружника неће постојати. Међутим, у свим анализираним правима и онај супружник који се у моменту смрти оставиоца налазио у браку са њим, неће моћи остварити законско наследно право онда када је оставилац поднео тужбу за развод брака (у праву Хрватске и тужбу за поништај брака, а у правима Хрватске и Македоније и када је поднет споразумни предлог за развод брака), па се након оставиоцеве смрти установи основаност тужбе, уколико се брак са оставиоцем поништи (у правима Хрватске и Републике Српске и уколико брак буде проглашен непостојећим) након оставиоцеве смрти из узрока за који је надживели супружник знао у моменту склапања брака, као и онда када је заједница живота између надживелог супружника и оставиоца била трајно престала кривицом надживелог супружника или у споразуму са оставиоцем.²⁸

у праву Хрватске постоји изузетак од правила према којем заснивање непотпуног усвојења доводи до престанка наследних права усвојеника према његовим крвним сродницима, у случају када се као усвојилац јавља супружник родитеља детета, у ком случају ће дете задржати наследна права и према свом родитељу и његовим крвним сродницима. Треба напоменути да се у ЗОН-у Хрватске наводи да се у оваквом случају не дира у наследна права усвојеника и усвојеникових потомака према усвојениковом родитељу, који је у браку са усвојоцем, као и његовим крвним сродницима, при чему постојање истих оваквих права родитеља и његових крвних сродника према усвојенику, у овом случају није изричито нормирано. В. чл. 23. ст. 3. ЗОН-а Хрватске.

²⁸ В. чл. 6. Закона о изменама и допунама Закона о наслеђивању СР Словеније из 2001. године, којим се мења чл. 22. ЗОН-а СР Словеније из 1976. године, чл. 25. ст. 1-2. ЗОН-а Хрватске, чл. 26. ст. 1-2. ЗОН-а Македоније, чл. 25. ст. 1. и ст. 2. тач. 1-3. ЗОН-а Црне Горе, као и чл. 24. ЗОН-а Републике Српске. У свим анализираним правима наводи се да у случају развода или поништаја брака долази до престанка законских наследних права супружника, а једино у праву Словеније да супружник у овим случајевима, као и у случају када је заједница живота између надживелог супружника и оставиоца била трајно престала кривицом надживелог супружника или у споразуму са оставиоцем, супружник заправо нема законско наследно право. Ово се у теорији образлаже тиме да супружник не може изгубити наследно право услед развода, поништаја брака или трајног престанка заједнице живота, до којих долази у моменту када је будући оставилац жив, те да сходно томе, наследно право супружника за време живота будућег оставиоца није могло постојати, услед чега се исто не може ни изгубити. В. у том смислу: Карел Зупанчич: *op. cit.*, стр. 54.

Према ЗОН-у Хрватске и ЗОН-у Црне Горе, као законски наследник може се појавити и ванбрачни партнер различитог пола, који је у законским наследним правима изједначен са супружником, под претпоставком да је ванбрачна заједница трајала дуже време, те под условом да су биле испуњене претпоставке неопходне за ваљаност брака, односно да нису постојале сметње за закључење пуноважног брака.²⁹ У Хрватској је 2003. године донет и Закон о истосполним заједницама,³⁰ којим се признају одре-

²⁹ В. чл. 8. ст. 2. ЗОН-а Хрватске и чл. 9. ст. 2-3. ЗОН-а Црне Горе. Шта се подразумева под стандардом „дуже време“, у смислу чл. 8. ст. 2. ЗОН-а Хрватске и чл. 9. ст. 2-3. ЗОН-а Црне Горе, а који стандард се за одређивање ванбрачне заједнице употребљава и у чл. 12. ст. 1. Породичног закона Црне Горе из 2007. године, питање је, поводом којег би судска пракса требала формирати ставове. У праву Хрватске, у погледу наведеног питања свакако се не сме занемарити чл. 3. Обитељског закона из 2003. године, у којем су прописани услови у погледу неопходне дужине трајања ванбрачне заједнице различитог пола, под претпоставком чијег испуњења она може производити породичноправна дејства. Тако се у овом члану наводи: „Одредбе овога закона о учинцима изванбрачне заједнице, примењују се на животну заједницу неударе жене и неожењеног мушкарца, који не живе у другој изванбрачној заједници, која траје најмање 3 године или краће, ако је у њој рођено заједничко дијете.“ Дакле, да би ванбрачна заједница производила дејства, у смислу одредаба породичног права, неопходно је трајање овакве заједнице у времену од најмање 3 године, односно краће време ако је у ванбрачној заједници рођено дете. Стога се чини да би можда наведена одредба Обитељског закона требала да буде узета у обзир као критеријум и у смислу времена трајања ванбрачне заједнице, које је неопходно за признавање наследноправних дејстава ванбрачној заједници. Други алтернативни критеријум трајности овакве заједнице, који је постављен Обитељским законом, а који се односи на заједничко дете, не би се могао применити у погледу питања да ли је ванбрачна заједница са оставиоцем била таква да би надживелог ванбрачног партнера овлашћивала на законско наслеђивање, зато што се одредба чл. 8. ст. 2. Закона о наслеђивању Хрватске, која даје оставиочевом ванбрачном партнеру правни основ да наслеђује оставиоца, служи искључиво временским критеријумом. У том смислу в. Никола Гавела, Владо Белај: Наслеђно право, Загреб, 2008., стр. 196.

Иначе, под претпоставкама за ваљаност брака, а које су према Закону о наслеђивању Хрватске неопходан услов за признавање наследноправних дејстава ванбрачној заједници, у складу са чл. 26-29. Обитељског закона Хрватске, подразумева се старосна доб, односно напуњених 18 година, пословна способност и способност за расуђивање, непостојање крвног, односно адоптивног сродства између супружника, односно ванбрачних партнера у правој линији неограничено и закључно са четвртим степеном побочног сродства, као и непостојање раније склопљеног брака. Сметње које онемогуђују закључење пуноважног брака, а чије непостојање је истовремено и неопходан услов за признавање наследноправних дејстава ванбрачној заједници, у праву Црне Горе, а у складу са чл. 18-24. Породичног закона ове земље су: брачност, недостаци воље, неспособност за расуђивање, крвно, односно адоптивно сродство засновано потпуним усвојењем између супружника, односно ванбрачних партнера у правој линији неограничено и закључно са четвртим степеном побочног сродства, адоптивно сродство засновано непотпуним усвојењем између усвојиоца и усвојеника и његових потомака, тазбинско сродство у првом степену праве линије, као и малолетство.

³⁰ „Народне новине“, бр. 116/2003. Текст закона видети на интернет адреси: http://www.poslovniforum.hr/zakoni/zakon_o_istospolnim_zajednicama.asp. Услов у погледу

ђена права и истополним партнерима.³¹ Међутим, док су у ЗОН-у Хрватске под одређеним условима призната узајамна наследна права лицима различитог пола из ванбрачне заједнице, таква права за истополне партнере нису предвиђена. Наиме, Закон о истосполним заједницама, у погледу правних дејстава заједнице живота два лица истог пола предвиђа обавезу међусобног издржавања, имовинска права и узајамну помоћ, док им није признато право на старање о деци, на усвајање деце, нити право на узајамно законско наслеђивање.³²

Када је реч о законским наследним правима хетеросексуалних ванбрачних партнера, у ЗОН-у Хрватске предвиђено је да хетеросексуална ванбрачна заједница мора постојати у тренутку смрти оставиоца, односно отварања наслеђа, тако да надживели ванбрачни партнер неће имати право на законско наслеђивање уколико је његова заједница живота са оставиоцем била трајно престала.³³ Међутим, у ЗОН-у Црне Горе предвиђено је да ванбрачни партнер неће имати законско право наслеђа уколико је заједница живота између њега и оставиоца трајно престала његовом кривицом или у споразуму са оставиоцем, из чега јасно произлази да уколико је заједница живота између оставиоца и ванбрачног партнера трајно престала оставиоцевом кривицом, онда ванбрачни партнер може постати законски

неопходне дужине трајања под којим оваква заједница може производити правна дејства према Закону о истосполним заједницама постављен је на исти начин, као и према Обитељском закону у погледу ванбрачних заједница између лица различитог пола. Поред тога, Закон о истосполним заједницама, као услов пуноважности оваких заједница прописује и одсуство постојања одређених (брачних) сметњи између истополних партнера: малолетства, односно старосне доби испод 18 година, пословне неспособности, крвног сродства у правој линији неограничено и закључно са четвртим степеном побочног сродства, као и раније склопљеног брака, хетеросексуалне или истополне заједнице. В. чл. 2-4. Закона о истосполним заједницама Хрватске.

³¹ У теорији се наводи да постоје три основна начина регулације истополних заједница. Најраспрострањенији је концепт регистрованог партнерства. Овај начин прихваћен је нпр. у Шведској, Норвешкој, Данској, Финској, Исланду, Француској, Немачкој, Енглеској и Велсу, Швајцарској, Чешкој, Словенији. Мали број земаља дозвољава брак лица истог пола, као што је то нпр. у Холандији, Белгији и Шпанији. Трећи концепт је концепт *de facto* грађанског партнерства, по коме се не захтева никаква форма за настанак овог облика партнерства, а овај концепт је прихваћен у Португалији, као и у Хрватској. В. Гордана Ковачек Станић: *Компарација различитих европских правних концепата о заједници лица истог пола*, Европско законодавство, 2007, No. 19-22, стр. 106.

³² В. чл. 4. Закона о истосполним заједницама Хрватске. Концепт *de facto* истополне ванбрачне заједнице, који је, како је то наведено, прихваћен у праву Хрватске, подразумева да заједница лица истог пола производи последице, иако није настала у формалној процедури, него само на основу сагласности партнера, дакле *solo consensu*. О наведеном, као и о правним дејствима истополне ванбрачне заједнице у праву Хрватске опширније в. Гордана Ковачек Станић: *op. cit.*, стр. 118 -119.

³³ В. чл. 25. ст. 3. ЗОН-а Хрватске.

наследник.³⁴ Споменута одредба није у складу са одговарајућом одредбом ЗОН-а Црне Горе, у којој је предвиђено да ванбрачни партнер може наследити само уколико је ванбрачна заједница престала смрћу оставиоца.³⁵

У Закону о наслеђивању Словеније предвиђено је да самостални основ законског позивања на наслеђе представља и трајна заједница живота мушкарца и жене, односно таква животна заједница која је трајала дуже време, под условом да нема разлога због којих би њихов брак да су га закључили био неважећи (односно, да у односу на таква лица не постоје брачне сметње или забране које би њихов брак чиниле неважећим).³⁶ На тај начин, у наследном праву ове земље ванбрачна заједница између хетеросексуалних партнера је у потпуности изједначена у погледу узајамних законских наследних права лица која живе у таквој заједници, са брачном заједницом. За разлику од хетеросексуалних ванбрачних заједница, Законом о регистрацији истополне партнерске заједнице из 2005. године,³⁷ у Словенији је предвиђен формални начин настанка, односно регистрација овакве заједнице³⁸ пред одговарајућим управним органом, као услов њеног

³⁴ В. чл. 25. ст. 3. ЗОН-а Црне Горе.

³⁵ В. чл. 9. ст. 3. ЗОН-а Црне Горе. Споменута одредба с разлогом представља предмет критике теорије. Тако се наводи да она представља плод инертног законодавчевог уподобљавања ванбрачне заједнице браку, између којих ће увек постојати једна разлика. Наиме, док брак подразумева двојство формалног (венчање и упис у матичној књизи венчаних) и материјалног (заснивање заједнице живота), те када престане материјални елемент, остаје формални (тзв. мртав брак), који може да произведе одређена грађанскоправна дејства, па између осталих и наслеђивање, догле, код ванбрачне заједнице постоји само материјални елемент, који, када престане, престаје и ванбрачна заједница. Уколико је ванбрачна заједница трајно престала, у моменту оставиоачеве смрти, оставилац нема ванбрачног партнера, те због тога није могуће да се правила о губитку законског наследног права супружника по аналогији проширују на ванбрачну заједницу. В. у том смислу: Дејан Ђурђевић: „Актуелна реформа наследног права у Црној Гори“, Анали Правног факултета у Београду, Београд, 2009., бр. 1., стр. 277.

³⁶ Стога, пуноважна ванбрачна заједница подразумева одсуство следећих брачних сметњи: малолетство, односно старосна доб испод 18 година, неспособност за расуђивање или душевна болест, брачност, крвно сродство у правој линији неограничено, а у побочној закључно са четвртим степеном сродства, сродство засновано усвојењем између усвојиоца и усвојеника, слободан пристанак, односно одсуство недостатака воље, као и старатељство. В. чл. 10. ст. 2. ЗОН-а Словеније у вези са чл. 17-22. Закона о браку и породичним односима Словеније.

³⁷ „Урадни лист РС“, бр. 65/2005. Текст закона видети на интернет адреси: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200565&stevilka=2840>.

³⁸ Модел регистрованог партнерства, који је, како је то наведено, између осталог, прихваћен и у праву Словеније, није униформан, разликује се у правним дејствима партнерства и његовом престанку. У једној групи су земље у којима су правна дејства партнерства слична или идентична дејствима брака. Престанак партнерства је такође сличан разводу брака (надлежан орган је суд). У овој групи су: Шведска, Норвешка, Данска, Финска и Немачка. У другој групи закона, правна дејства партнерства се разликују

настанка.³⁹ Овим законом дошло је до признавања законских наследних права ванбрачном партнеру истог пола, које међутим, није значило и његово изједначење у наследним правима са супружником, као ни са ванбрачним партнером различитог пола, с обзиром на то да истополни ванбрачни партнер није могао конкурисати сродницима у наслеђивању целокупне имовине умрлог партнера, већ само на делу заједничке имовине умрлог партнера, при чему су, како ћемо то видети у даљим излагањима, посебну имовину умрлог партнера могли наслеђивати само његови сродници.⁴⁰ Међутим, Одлуком Уставног суда Словеније из 2009. године, одговарајуће одредбе Закона о регистрацији истополне партнерске заједнице, којима је било регулисано наслеђивање између истополних партнера, проглашене су неуставним, уз образложење да се њима прави дискриминација у наслеђивању истополних партнера у односу на супружнике, односно хетеросексуалне ванбрачне partnере, услед чега, након наведене одлуке, у погледу наслеђивања између истополних партнера из регистрованих заједница, важе иста она правила која се примењују и у погледу наслеђивања између супружника, односно хетеросексуалних ванбрачних партнера, према Закону о наслеђивању ове земље.⁴¹ Истополни ванбрачни партнер неће имати наследно право уколико је истополно партнерство поништено или је престало у складу са законом, те уколико је заједница живота између надживелог партнера и оставиоца била трајно престала кривицом надживелог партнера или у споразуму са оставиоцем. Поред тога, он може изгубити

од правних дејстава брака, нарочито када се ради о личним дејствима између партнера, у односима родитеља и детета и наслеђивању. У овој групи су: Француска, Енглеска и Велс, Чешка и Словенија. У неким земљама надлежан орган за престанак партнерства је административни орган, а не суд, како је када се ради о разводу брака (Француска, Словенија). В. Гордана Ковачек Станић: *op. cit.*, стр. 107.

³⁹ Лица која имају намеру да региструју истополно партнерство се морају пријавити најмање тридесет дана пре намераване регистрације и приложити исправу за регистрацију. Будући партнери, истовремено и лично, пред службеним лицем управног органа дају усмену сагласност, а после тога и писмену изјаву да желе да региструју заједницу. Пре него што се потпишу, службено лице их пита да ли желе да региструју заједницу и упозорава их на правне последице регистрације. В. о наведеном: Гордана Ковачек Станић: *op. cit.*, стр. 110. До саме регистрације овакве заједнице не може доћи у случају постојања истих оних сметњи у случају чијег постојања ни ванбрачна заједница између лица различитог пола не може производити правна дејства. Уз то, регистрација истополне заједнице није могућа ни између хранитеља и храненика за време док траје хранеништво, при чему се заједница може регистровати уколико барем један од партнера има држављанство Словеније. В. чл. 2-4 Закона о регистрацији истополне партнерске заједнице Словеније.

⁴⁰ О осталим правним дејствима истополне ванбрачне заједнице у праву Словеније опширније в. Гордана Ковачек Станић: *op. cit.*, стр. 113.

⁴¹ Одлука Уставног суда Словеније U-I-425/06-10 - „Урадни лист РС“, бр. 55/2009. В. на интернет адреси: <http://www.uradni-list.si/objava.jsp?urlid=200955&stevilka=2715>.

законско наследно право у случају када је оставилац поднео захтев за престанак партнерства, а до престанка партнерства је дошло након оставиочеве смрти одлуком управног органа, као и уколико се партнерство поништи након оставиочеве смрти из узрока за који је надживели партнер знао у моменту регистравања партнерства.⁴²

2. Законско наслеђивање у првом законском наследном реду – редовна правила законског наслеђивања

Однос између чињенице сродства у правој нисходној линији и чињенице брачне везе, у свим правима која представљају предмет анализе је координирајући,⁴³ при чему се основна карактеристика наследноправног положаја првостепених потомака и супружника (односно, ванбрачног партнера различитог пола у правима Хрватске, Црне Горе и Словеније, а у последње споменутом праву и ванбрачног партнера истог пола), као законских наследника првог наследног реда, огледа у њиховом једнаком наследноправном положају. Наиме, према важећим наследноправним прописима анализираних законодавстава, законски наследници првог наследног реда су оставиочеви првостепени потомци и његов супружник (или ванбрачни партнер различитог пола у правима Хрватске и Црне Горе, односно ванбрачни партнер различитог или истог пола у праву Словеније), при чему се величина наследног дела супружника одређује према броју првостепених потомака оставиоца који се, они сами непосредно или њихово потомство по принципу репрезентације појављују у конкретном случају као законски наследници.⁴⁴ Како је то већ наведено у претходним излагањима, у праву Словеније изједначење наследноправног положаја истополног ванбрачног партнера са оваквим положајем супружника или ванбрачног парт-

⁴² В. чл. 23. Закона о регистрацији истополне партнерске заједнице Словеније.

⁴³ Однос између сродства и брака или ванбрачне заједнице може се одредити као супсидирајући, искључујући или координирајући. О супсидирајућем односу може се говорити онда када супружник наслеђује целу заоставштину или један њен део, али само онда када иза оставиоца није остао нико од његових сродника који би могли и хтели да наследе. Искључујући однос постоји онда када супружник може наследити целу заоставштину и на тај начин искључити из наслеђивања одређене сроднике оставиоца, који би иначе могли бити законски наследници и који би у конкретном случају били позвани на наслеђивање да нема надживелог супружника оставиоца, док се о координирајућем односу може говорити онда када супружник наслеђује истовремено са појединим сродницима оставиоца, добијајући са њима одређени део заоставштине. У том смислу в. Борислав Т. Благојевић: Наследно право СФРЈ са освртом на права других држава, Београд, 1964., стр. 72.

⁴⁴ В. чл. 11-12. и чл. 10. ст. 2. ЗОН-а Словеније, чл. 9-10. и чл. 8. ст. 2. Закона о наслеђивању Хрватске, чл. 13-14. ЗОН-а Македоније, чл. 11-12. и чл. 9. ст. 2-3. ЗОН-а Црне Горе, као и чл. 9-10. ЗОН-а Републике Српске.

нера различитог пола није било спроведено у потпуности, имајући у виду чињеницу да је истополном ванбрачном партнеру у оквиру првог законског наследног реда припадало право законског наслеђивања само на делу заједничке имовине умрлог партнера, који се између надживелог партнера и деце оставиоца делио на једнаке делове, док се посебна имовина оставиоца делила само између потомака као наследника првог наследног реда, а само уколико иза оставиоца нису остала деца, односно даљи потомци, део заједничке имовине умрлог партнера наслеђивао је у целини надживели истополни ванбрачни партнер.⁴⁵ Почев од споменуте Одлуке Уставног суда Словеније, овакво разликовање у наслеђивању више не постоји, те и истополни ванбрачни партнер наслеђује према истим оним правилима на основу којих у праву ове земље наслеђују и супружник, односно ванбрачни партнер различитог пола.

У свим посматраним правима, било који потомак оставиоца као једини преостали наследник овог наследног реда може наследити целу заоставштину у својину, док то није истовремено и случај са супружником оставиоца, који у оквиру првог наследног реда највише може наследити 1/2 заоставштине, онда када му конкурише само један потомак оставиоца. Дакле, уколико иза оставиоца нису остали потомци, супружник не може наследити целу заоставштину, већ ће конкурисати на наслеђе даљим сродницима оставиоца.⁴⁶ Међутим, уколико би у правима Македоније и Хрватске супружник остао једини наследник првог законског наследног реда, услед тога што су се оставиочеви потомци одрекли наслеђа, тада ће према изричитим одредбама закона о наслеђивању споменутих земаља, цела заоставштина припасти надживелом супружнику оставиоца, као једином наследнику првог наследног реда. Исти наследноправни положај у праву Хрватске има и ванбрачни партнер различитог пола.⁴⁷ Услед оваквог начина регулисања, наследноправни положај супружника у последње споменутих правима, у одређеном смислу је повољнији од наследноправног положаја који он има у осталим посматраним правима, у којима и у претходно споменутом случају не долази до примене принципа прираштаја у корист супружника или ванбрачног партнера, већ он прелази у други законски наследни ред, у којем наслеђује са родитељима оставиоца, односно њиховим потомцима.

У свим анализираним законодавствима, само у случају непостојања конкуренције супружника, односно ванбрачног партнера (различитог пола

⁴⁵ В. чл. 22. ст. 1-3. Закона о регистрацији истополне партнерске заједнице Словеније.

⁴⁶ В. чл. 14. ст. 1. ЗОН-а Словеније, чл. 11. ст. 1. ЗОН-а Хрватске, чл. 16. ст. 1. ЗОН-а Македоније, чл. 13. ст. 1. ЗОН-а Црне Горе, као и чл. 11. ст. 1. ЗОН-а Републике Српске.

⁴⁷ В. чл. 128. ст. 6. ЗОН-а Македоније, чл. 130. ст. 5. ЗОН-а Хрватске, као и чл. 8. ст. 2. у вези са чл. 130. ст. 5. ЗОН-а Хрватске.

у правима Хрватске и Црне Горе, различитог или истог пола у праву Словеније), цела заоставштина ће се делити на једнаке делове између првостепених потомака оставиоца, уз неограничену могућност примене принципа репрезентације. Уколико се у праву Македоније, иза оставиоца, као законски наследници појављују његов супружник и (или) други наследници из првог наследног реда, лица која се налазе у односу тазбинског или евентуално крвног сродства, а која су живела са оставиоцем у трајној заједници живота, немају законско право наслеђа, тј. супружник и потомци, као наследници првог наследног реда, имају првенствено право наслеђивања.⁴⁸

3. Законско наслеђивање у осталим законским наследним редовима – редовна правила законског наслеђивања

Почев од другог законског наследног реда, у правима која су представљала предмет разматрања, приметна је тенденција побољшања наследноправног положаја супружника оставиоца (односно, његовог ванбрачног партнера различитог пола у правима Хрватске, Црне Горе и Словеније, а у последње споменутог праву и његовог ванбрачног партнера истог пола), уз истовремено погоршање наследноправног положаја сродника оставиоца, тако да би се могло закључити да супружник оставиоца, односно ванбрачни партнер оставиоца (у правима у којима се он може позивати као законски наследник) у свим овим законодавствима има повољнији положај од сродника оставиоца, као законских наследника другог и даљих законских наследних редова.

3.1. Узајамни однос сродника као законских наследника

У законодавствима земаља бивше СФРЈ, као и у законодавству Републике Српске, прихваћен је парентеларно-линеарни систем груписања сродника, као основа законских наследних редова, што значи да су сродници подељени у парентеле, с обзиром на њихове најближе (непосредне) заједничке претке. У складу са принципом искључивости, наслеђивање сродника даље парентеле условљено је немогућношћу да се као наследници појаве сродници из претходне парентеле. У правима Хрватске и Републике Српске, број ових парентела, односно број наследних редова практично је неограничен, те се он у споменутих правима креће све дотле, док се посматрано у односу на оставиоца могу утврђивати његови директни преци. У осталим посматраним правима, у складу са тенденцијом смањења круга сродника који могу бити законски наследници, број ових парентела је мањи. Тако се у праву Црне Горе, круг сродника као законских наслед-

⁴⁸ В. чл. 29. ст. 1. ЗОН-а Македоније.

ника исцрпљује закључно са прадедама и прабабама, као родоначелницима четвртог наследног колена парентеларно-линеарног система, док је у правима Словеније и Македоније овај круг још ужи и исцрпљује се закључно са сродницима трећег наследног колена парентеларно-линеарног система.

У свим посматраним правима, унутар парентеле, односно унутар појединог наследног реда, успостављен је ред првенства приликом наслеђивања, од којег зависи који ће од потенцијалних законских наследника из тог наследног реда заиста моћи остварити законска наследна права. Односе јачине правних основа наслеђивања унутар појединог наследног реда одређују правила о репрезентацији и прираштају. Тако, оба наведена принципа законског наслеђивања у свим анализираним законодавствима налазе своју пуну примену у оквиру прва три законска наследна реда, који су, како је то наведено, уједно и једини законски наследни редови у правима Словеније и Македоније. У правима у којима на наслеђе могу конкурисати и прадеде и прабабе, као законски наследници четвртог наследног реда (право Црне Горе) или сви даљи преци оставиоца, као законски наследници четвртог, петог и даљих наследних редова (права Хрватске и Републике Српске), примена принципа репрезентације је искључена, тако да се у споменутих наследних редовима примењује искључиво принцип прираштаја, као принцип законског наслеђивања.

Начин расподеле заоставштине између родитеља, односно њихових потомака, као законских наследника другог наследног реда, или деда и баба, односно њихових потомака, као законских наследника трећег наследног реда, у свим посматраним законодавствима је исти. У други наследни ред улазе родитељи, као његови родоначелници, као и сви побочни сродници, који за своје најближе непосредне претке имају родитеље оставиоца, који су истовремено и носиоци линија овог колена. Заоставштина се дели на једнаке делове између оставиоцевих родитеља. У случају када неко од оставиоцевих родитеља није жив у моменту смрти оставиоца или из других разлога не може или неће да наследи, на место оваквог родитеља, применом принципа репрезентације, позивају се његови првостепени потомци – браћа и сестре, полубраћа и полусестре по оцу или по мајци, који сви заједно добијају онај део заоставштине, који би добио њихов отац, односно мајка, да је постао наследник. У случају када нема неког од првостепених потомака родитеља, односно браће и сестара или полубраће и полусестара, његов део припада његовим даљим потомцима, по праву репрезентације, које се може примењивати неограничено. Уколико у оквиру једне линије другог колена нема услова за примену принципа репрезентације, примениће се принцип прираштаја, а уколико унутар једне линије нема носиоца, нити има мести примени принципа репрезентације и прираштаја, наследни

део који је требао да припадне тој линији, прирашће наследном делу друге линије, односно наследном делу, који припада другом родитељу, те његовом потомству, по праву репрезентације. У трећи наследни ред улазе деде и бабе оставиоца, као његови родоначелници и носиоци линија наведеног колена, као и сви побочни сродници, којима су деде и бабе оставиоца најближи непосредни заједнички преци. Заоставштина се дели на једнаке делове између оставиоцевих деда и баба. У случају када неко од деда и баба није жив или из других разлога не може или неће да наследи, његов део ће по праву репрезентације припасти његовим првостепеним потомцима (стричевима, ујацима, теткама, полустричевима, полуујацима и полутеткама), који сви заједно добијају онај део заоставштине, који би добили деда, односно баба да су у конкретном случају постали наследници. У случају када нема неког од првостепених потомака деда, односно баба, део заоставштине који би они наследили припада његовим даљим потомцима, по праву репрезентације, које се може примењивати неограничено. Тек када у оквиру једне линије није могуће применити принцип репрезентације, долази у обзир примена принципа прираштаја, који је у оквиру трећег колена коригован поделом на лозе, тако да ако у једној линији не постоје сродници који могу и хоће да наследе, део који би требало да припадне тој линији, припашће другој линији у оквиру исте лозе, односно другом пару деда и баба исте лозе, те евентуално њиховим потомцима, по праву репрезентације, а тек ако у једној лози нема наследника који могу и хоће да наследе, целу заоставштину ће наследити деде и бабе, односно њихово потомство, по праву репрезентације из друге лозе.⁴⁹

Начин расподеле заоставштине између прадеда и прабаба, као потенцијалних законских наследника четвртог наследног реда у правима Хрватске, Црне Горе и Републике Српске, или између даљих предака, као потенцијалних законских наследника петог, шестог и даљих наследних редова у правима Хрватске и Републике Српске, такође је у потпуности исти.

⁴⁹ В. чл. 14. ст. 3., чл. 15-16. и чл. 18-20. ЗОН-а Словеније, чл. 12-16. ЗОН-а Хрватске, чл. 16. ст. 3., чл. 17-18. и чл. 20-22. ЗОН-а Македоније, чл. 13. ст. 3., чл. 14-15. и чл. 17-19. ЗОН-а Црне Горе, као и чл. 11. ст. 3., чл. 12-13. и чл. 15-17. ЗОН-а Републике Српске. Напоменућемо да се у чл. 16. ст. 2. ЗОН-а Републике Српске наводи да ће ако је неко од оставиоцевих деда или баба умро пре оставиоца, део заоставштине који би му припао да је надживео оставиоца наследити његова деца, што упућује на закључак да се у овом праву принцип репрезентације примењује закључно са првостепеним потомцима оставиоцевих деда и баба. Међутим, у наставку истог става се наводи да деца деда и баба у оваквом случају наслеђују по правилима која важе за случај када умрлог наслеђују његова деца, што у ствари упућује на примену права репрезентације (у складу са чл. 10. ЗОН-а Републике Српске), тако да је у Републици Српској круг законских наследника ипак неограничен и у трећем законском наследном реду. У том смислу в. Оливер Антић: Наследно право, Београд, 2011., стр. 108.

У свим овим наследним редовима могућа је само примена принципа прираштаја, уз свако искључење примене принципа репрезентације. Када је реч о наслеђивању у оквиру четвртог наследног реда, заоставштина се између родоначелника овог наследног реда, односно прадеда и прабаба, дели по лозама на две половине. Једна половина заоставштине се дели на једнаке делове између прадеда и прабаба са очеве стране, а друга половина на једнаке делове између прадеда и прабаба са мајчине стране. У случају када неко од прадеда или прабаба није жив или из других разлога не наслеђује, може доћи само до прираштаја његовом супружнику, а када ниједан од супружника, који чине пар предака из једне лозе није жив или из других разлога не наслеђују, њихов део заоставштине ће припасти другом пару предака из исте лозе, између којих ће се тај део заоставштине делити на једнаке делове. Уколико ниједан од родоначелника из једне лозе није жив или из других разлога не наслеђује, део заоставштине који је требао да припадне родоначелницима ове лозе (а то је половина целе заоставштине) ће припасти родоначелницима друге лозе, између којих ће се она делити на једнаке делове, у смислу већ изложених правила. Правила наслеђивања даљих предака, као потенцијалних законских наследника петог и даљих наследних редова, идентична су изнетим правилима наслеђивања, која се примењују у четвртом наследном реду.⁵⁰

3.2. Узајамни однос сродника, суђружника и ванбрачног њарђнера као законских наследника

У правима Словеније, Македоније, Црне Горе и Републике Српске, у конкуренцији са родитељима оставиоца, као његовим сродницима праве усходне линије или у конкуренцији са потомцима родитеља, као побочним сродницима оставиоца, законски наследни део супружника (односно ванбрачног партнера различитог пола у правима Црне Горе и Словеније, а у последње наведеном праву и ванбрачног партнера истог пола) је фиксно одређен и износи 1/2 заоставштине, док се преостала половина заоставштине дели између споменутих сродника. Докле год има сродника из другог наследног реда и међу њима постоји макар један који може и хоће да буде наследник, супружник (односно ванбрачни партнер различитог пола у правима Црне Горе и Словеније, а у последње споменутом праву и ванбрачни партнер истог пола) наслеђује 1/2 заоставштине и нема никакво наследно право према другој половини заоставштине. Међутим, ако нема ниједног таквог сродника, супружник оставиоца (или ванбрачни партнер раз-

⁵⁰ В. чл. 17-19. ЗОН-а Хрватске, чл. 20. ЗОН-а Црне Горе, као и чл. 18-19. ЗОН-а Републике Српске.

личитог пола у праву Црне Горе, односно ванбрачни партнер различитог или истог пола у праву Словеније), може наследити целу заоставштину, искључујући из наслеђивања сроднике оставиоца као потенцијалне наследнике даљих наследних редова.⁵¹

Напоменућемо да је у праву Словеније, оставиочев супружник или његов ванбрачни партнер различитог пола, још од доношења Закона о наслеђивању ове земље, могао конкурисати у наслеђивању целе заоставштине сродницима другог наследног реда, при чему је све остале сроднике могао искључити из наслеђивања, док истополни ванбрачни партнер оставиоца, према Закону о регистрацији истополне партнерске заједнице, све до доношења споменуте Одлуке Уставног суда, није имао право наслеђивања на посебној имовини оставиоца, коју су стога, могли наслеђивати једино сродници оставиоца. Међутим, с друге стране, истополном ванбрачном партнеру, уколико није имао потомака, припадало је право на целокупни удео оставиоца у заједничкој имовини. Дакле, док су оставиочевом супружнику или његовом ванбрачном партнеру различитог пола, сродници другог наследног реда могли конкурисати у наслеђивању целе заоставштине (па и погледу удела оставиоца у заједничкој имовини), дотле, истополном ванбрачном партнеру оставиоца, у наслеђивању овог дела заоставштине, до доношења Одлуке Уставног суда Словеније из 2009. године, није могао конкурисати ниједан наследник оставиоца, који се са њим налазио у правој усходној или побочној линији сродства.⁵²

⁵¹ В. чл. 14. ст. 1-2. и чл. 17. ЗОН-а Словеније, чл. 16. ст. 1-2. и чл. 19. ЗОН-а Македоније, чл. 13. ст. 1-2. и чл. 16. ЗОН-а Црне Горе, као и чл. 11. ст. 1-2. и чл. 14. ЗОН-а Републике Српске.

⁵² Иако се из начина нормирања наследноправних овлашћења истополног ванбрачног партнера, чини да законодавац Словеније није желео придати исти наследноправни значај истополној партнерској заједници који је у овом праву дат браку и ванбрачној заједници између хетеросексуалних партнера, те иако је немогућност наслеђивања посебне имовине од стране истополног партнера првенствено имала за циљ да заштити наследноправни положај оставиочевих сродника, практичне консеквенце оваквог начина регулисања наследноправних овлашћења истополног ванбрачног партнера, ипак су понекад могле бити у нескладу са оваквом тежњом. Тако, уколико је оставилац поседовао посебну имовину, која је знатно веће вредности у односу на вредност заједничке имовине, истополни ванбрачни партнер је у оваквом случају имао право наслеђивања на мањем делу заоставштине, док је право наслеђивања на већем делу заоставштине припадало било којим сродницима праве усходне и побочне линије, који су у конкретном случају позвани на наслеђивање. Под овом претпоставком, његов наследноправни положај је заиста могао бити неповољнији од наследноправног положаја супружника или ванбрачног партнера различитог пола, који су у оваквом случају могли конкурисати на наслеђе оставиочевим родитељима и њиховим потомцима, као законским наследницима другог наследног реда на целој заоставштини, па самим тим и у погледу посебне имовине оставиоца. Међутим, околности су могле бити и савим другачије. Наиме, могло се десити да оставилац није имао посебну имовину, када ни-

Узимајући у обзир претходно изнета излагања, може се закључити да је у правима Словеније, Црне Горе и Републике Српске, однос између чињенице сродства у правој усходној или побочној линији и чињенице брачне везе (или хетеросексуалне ванбрачне заједнице у праву Црне Горе, односно хетеросексуалне или истополне ванбрачне заједнице у праву Словеније) координирајући, онда када се супружник (или ванбрачни партнер различитог пола у праву Црне Горе, односно ванбрачни партнер различитог или истог пола у праву Словеније) појављује као наследник у конкуренцији са оставиочевим родитељима или њиховим потомцима. У праву Словеније овај однос је искључујући, у ситуацији када би се као законски наследници појављивали деде и бабе и њихови потомци, као сродници из трећег наследног реда, у праву Црне Горе однос између споменутих чињеница је искључујући, у ситуацији када би се као законски наследници појављивали деде и бабе и њихови потомци, као сродници из трећег наследног реда или прадеде и прабабе, као сродници из четвртог наследног реда, док је у праву Републике Српске однос између наведених чињеница искључујући, у ситуацији када би се као законски наследници појављивали деде и бабе и њихови потомци, као сродници из трећег наследног реда, као и сви остали директни преци, као сродници из четвртог и даљих наследних редова. С друге стране, у праву Македоније, однос између чињенице сродства у правој усходној и побочној линији, у ситуацији када се ради о родитељима и њиховим потомцима, с једне стране и чињенице брачне везе, с друге стране је координирајући, само онда када се супружник појављује као наследник у конкуренцији са споменутиим сродницима, услед тога што иза оставиоца није остао ниједан његов потомак, било зато што је овакав потомак умро пре оставиоца, било зато што из других разлога није могао да наследи. Међутим, треба назначити да је у овом праву, однос између чињенице сродства у првом степену праве усходне линије или чињенице побочног сродства (када се ради о потомству родитеља) и чињенице брачне везе искључујући, у ситуацији када су потомци оставиоца, као потенцијални законски наследници првог наследног реда, дали негативну наследну изјаву. Напослетку, уколико би се као законски наследници појављивали деде и бабе и њихови потомци, однос између чињенице сродства у пра-

један сродник оставиоца у правој усходној или побочној линији (па ни сродници из другог наследног реда) у случају постојања истополног ванбрачног партнера нису могли остварити никаква права из заоставштине оставиоца, с обзиром на то да је заоставштину у оваквом случају чинио само удео оставиоца у заједничкој имовини. Под овом претпоставком, наследноправни положај истополног ванбрачног партнера био је бољи чак и од наследноправног положаја, који у овом праву имају супружник или ванбрачни партнер различитог пола, којима родитељи и њихови потомци, као наследници другог наследног реда и у оваквом случају могу конкурисати у наслеђивању.

вој усходној и побочној линији и чињенице брачне везе и у праву ове земље је искључујући.

Осим наведеног, у праву Македоније, лица која се са оставиоцем налазе у тазбинском сродству првог степена праве линије или у крвном сродству (поновимо, независно од тога да ли крвни сродници уопште улазе у круг потенцијалних законских наследника), а која су живела у трајној заједници живота са оставиоцем, могу остварити законска наследна права уколико иза оставиоца нису остали ни супружник, ни његови родитељи и браћа и сестре, као потенцијални законски наследници другог наследног реда. У овом случају, наведеним лицима на име наслеђа ће припасти цела заоставштина, која ће се између њих делити на једнаке делове.⁵³ Дакле, оваквим начином регулисања, у праву Македоније чињеница трајне заједнице живота дата је предност у наслеђивању, како у односу на чињеницу побочног сродства од трећег степена па надаље, тако и у односу на чињеницу сродства другог степена праве усходне линије.⁵⁴ Осим тога, уколико

⁵³ В. чл. 29. ст. 1. ЗОН-а Македоније.

⁵⁴ Постојање трајне заједнице живота, као самосталне правно релевантне чињенице у заснивању правила законског наслеђивања, када је она постојала између тазбинских или крвних сродника, може довести до следећих наследноправних консеквенци: а) по основу трајне заједнице живота са оставиоцем, тазбински сродник првог степена праве линије може искључити из наслеђивања било ког потомка браће и сестара, као и деде и бабе и њихове потомке, као потенцијалне законске наследнике другог, односно трећег наследног реда; б) по основу трајне заједнице живота са оставиоцем, крвни сродник даљег степена сродства побочне линије (посматрано почев од потомака браће и сестара), као потенцијални законски наследник другог наследног реда може искључити из наслеђивања крвне сроднике ближег степена сродства побочне линије, као потенцијалне законске наследнике другог наследног реда (осим браћу и сестре); в) по основу трајне заједнице живота са оставиоцем, заједно могу наслеђивати и било који крвни сродник, као потенцијални законски наследник трећег наследног реда и било који крвни сродник, као потенцијални законски наследник другог наследног реда (осим, уколико се ради о родитељима и браћи и сестрама); г) по основу трајне заједнице живота са оставиоцем, било који крвни сродник, као потенцијални законски наследник трећег наследног реда може искључити из законског наслеђивања потомке браће и сестара, као потенцијалне законске наследнике другог наследног реда; д) по основу трајне заједнице живота са оставиоцем, било који крвни сродник побочне линије, као потенцијални законски наследник трећег наследног реда може искључити из законског наслеђивања деде и бабе оставиоца, као потенцијалне законске наследнике трећег наследног реда; е) по основу трајне заједнице живота са оставиоцем, било који крвни сродник даљег степена сродства побочне линије, као потенцијални законски наследник трећег наследног реда може искључити из законског наслеђивања крвног сродника ближег степена сродства побочне линије, као потенцијалног законског наследника трећег наследног реда, те напослетку е) по основу трајне заједнице живота са оставиоцем, крвни сродник који уопште не улази у круг потенцијалних законских наследника може искључити из законског наслеђивања потомке браће и сестара, те деде и бабе и њихове потомке, као потенцијалне законске наследнике другог, односно трећег наследног реда.

се на наслеђе у другом наследном реду позива супружник оставиоца, лица која имају право законског наслеђивања по основу трајне заједнице живота са оставиоцем, наследиће на једнаке делове половину од дела заоставштине коју би наследили родитељи, односно браћа и сестре оставиоца,⁵⁵ док ће остатак заоставштине наследити супружник оставиоца. Оваквим начином регулисања и наследноправни положај супружника може бити погоршан, у односу на положај који би он у овом праву могао имати под претпоставком непостојања ниједног потомка браће и сестара оставиоца, у ком случају би супружник оставиоца могао наследити целу заоставштину. До погоршања наследноправног положаја супружника на овај начин, може доћи најпре услед конкурисања на наслеђе од стране тазбинских сродника оставиоца који се са њим налазе у првом степену праве линије, затим, од стране оних крвних сродника оставиоца који улазе у круг потенцијалних законских наследника, али који супружнику иначе не би могли конкурисати по основу чињенице сродства (деде и бабе оставиоца и њихови потомци), а напослетку и од стране било којих крвних сродника оставиоца који уопште не улазе у круг потенцијалних законских наследника у праву ове земље, али у свим овим случајевима, искључиво по основу постојања трајне заједнице живота споменутих сродника са оставиоцем.⁵⁶

Законско решење према којем супружнику, односно ванбрачном партнеру различитог пола, у оквиру другог законског наследног реда, на име наследног дела припада 1/2 заоставштине, примењује се и у праву Хрватске. Међутим, за разлику од свих напред споменутих права, у којима потомци родитеља, дакле браћа и сестре, као и сви њихови даљи потомци, могу конкурисати супружнику – сви по праву репрезентације, право Хрватске има другачије законско решење, мотивисано слабљењем међусобних веза између чланова шире породице, али и тежњом јачања наследноправног положаја супружника, према којем конкурисање осталих наследника другог законског наследног реда супружнику, односно ванбрачном партнеру различитог пола, значи заправо могућност конкурисања једино сродника првог степена праве усходне линије, односно оца и мајке, којима припада преостала 1/2 заоставштине на једнаке делове. У случају када су отац или мајка, иза којег су остали његови потомци, умрли пре оставиоца, део који би том родитељу припао, прирашће другом родитељу, чиме се даје предност принципу прираштаја у односу на принцип репрезентације, а

⁵⁵ В. чл. 29. ст. 2. ЗОН-а Македоније.

⁵⁶ О утицају трајне заједнице живота са оставиоцем на законско наслеђивање у праву Македоније в. Кирил Чавдар: *op. cit.*, стр. 66-67; Наташа Стојановић: „О законском и нужном наслеђивању у праву Републике Македоније и Републике Србије“, *Зборник во чест на Миле Хаџи Василев, Скопље, 2004.*, стр. 130.

на тај начин и привилегује наследноправни положај сродника праве усходне линије сродства у односу на овакав положај побочних сродника, али само у случају постојања конкуренције надживелог супружника или ванбрачног партнера различитог пола, не и у случају непостојања овакве конкуренције. У случају непостојања ни оца ни мајке оставиоца, као родоначелника другог наследног реда, супружнику оставиоца или његовом ванбрачном партнеру различитог пола, припашће цела заоставштина,⁵⁷ чиме се привилегује наследноправни положај супружника, односно ванбрачног партнера различитог пола у односу на било које побочне сроднике оставиоца, као и у односу на било које остале претке оставиоца, као његове потенцијалне законске наследнике. Из напред наведеног, произлази да је однос између чињенице сродства у правој усходној линији и чињенице брачне везе, односно хетеросексуалне ванбрачне заједнице, у праву Хрватске координирајући, али само онда када се ради о сродству у првом степену праве усходне линије, при чему однос између споменутих чињеница, као што је то случај и у праву Македоније, може бити и искључујући, што ће бити само у ситуацији када су потомци оставиоца, као потенцијални законски наследници првог наследног реда дали негативну наследну изјаву, дакле, не и онда када су потомци умрли пре оставиоца или из других разлога не могу да наследе. Однос између чињенице сродства у било ком другом степену праве усходне линије, те сродства у побочној линији и чињенице брачне везе, односно хетеросексуалне ванбрачне заједнице, у праву ове земље, увек је искључујући. Стога, уколико се у погледу законодавства Словеније, Црне Горе, Македоније и Републике Српске, може констатовати да је наследноправни положај супружника (или ванбрачног партнера различитог пола у правима Црне Горе и Словеније, а у последње споменутом праву и ванбрачног партнера истог пола) повољнији од оваквог положаја сродника другог и даљих наследних редова, утолико се та констатација са још већом снагом аргумената може извести у погледу наследноправног положаја супружника, односно ванбрачног партнера различитог пола у праву Хрватске.

Закључна разматрања

Правна регулатива закона као правног основа позивања на наслеђивање на простору бивше СФРЈ, омогућила нам је да уочимо круг правно релевантних чињеница у заснивању правила законског наслеђивања, наследноправни утицај сваке од њих понаособ, као и разлике, али и заједничка

⁵⁷ В. чл. 11. ЗОН-а Хрватске.

решења и опште правне принципе, којима се ова група законодавстава Европе руководи приликом нормирања редовних правила законског наслеђивања.

Када је реч о сродству, као чињеници која утиче на конструисање правила законског наслеђивања, може се закључити да сва посматрана законодавства систем законског наслеђивања заснивају искључиво на крвном, односно адоптивном сродству, при чему је у свима њима прихваћен парентеларно-линеарни систем груписања сродника као законских наследника. Питање обима сродства (пре свега крвног, имајући у виду чињеницу да се законски наследни ред свих посматраних права, формира управо под претпоставком постојања крвног сродства), није у сваком од њих решено на исти начин. Тако је круг сродника као потенцијалних законских наследника на најужи начин постављен у правима Македоније и Словеније, имајући у виду да у њега улази потомство оставиоца, родитељи и њихово потомство, као и деде и бабе и њихово потомство. Нешто шири концепција круга сродника као потенцијалних законских наследника, прихваћена је у праву Црне Горе, у којем овај круг, поред сродника који у њега улазе и у правима Македоније и Словеније, обухвата још и оставиочеве прадеде и прабабе. Круг сродника као потенцијалних законских наследника на најшири начин постављен је у правима Хрватске и Републике Српске, имајући у виду чињеницу да он у овом праву, поред сродника који у њега улазе и у правима Македоније, Словеније и Црне Горе, обухвата још и све оставиочеве даље претке. Посматрано са аспекта обухватања појединих категорија сродника кругом потенцијалних законских наследника, евидентно је да је у свим анализираним законодавствима, без постављања било каквих ограничења, потомство оставиоца њиме увек обухваћено. Међутим, када је реч о прецима као потенцијалним законским наследницима, разлике већ постоје. О њиховом постојању се не може говорити једино када је реч о родитељима оставиоца, с обзиром на то да ови сродници у свим посматраним правима улазе у круг законских наследника. По питању обухватања даљих предака кругом законских наследника, у неким правима усвојено је правило према којем законски наследници могу бити само преци до одређеног степена сродства, што је случај у правима Македоније и Словеније, у којима се као законски наследници могу позивати преци закључно са другим степеном сродства, као и у праву Црне Горе, у којем се као законски наследници могу позивати преци закључно са трећим степеном сродства. Напослетку, у одређеном броју права, као што су права Републике Српске и Хрватске, ограничења у погледу степена сродства предака, као потенцијалних законских наследника, не постоје. У погледу круга побочних сродника, као потенцијалних законских наследника, законска ре-

шења свих новонасталих законодавстава на простору бивше СФРЈ се не разликују, имајући у виду чињеницу да у свима њима, у наведени круг улазе сви потомци оставиоцевих родитеља, као и сви потомци оставиоцевих деда и баба.

За разлику од сродства, као правно релевантне чињенице, чији се значај у заснивању правила законског наслеђивања никада није доводио у питање, као и за разлику од брака, чији је наследноправни значај у данашње време неспоран, правна регулатива ванбрачних заједница присутна је почев од краја XX века, при чему је тенденција признавања правних дејстава овим заједницама присутна нарочито у XXI веку, што је имало за последицу признавање наследноправних дејстава наведеној чињеници и у одређеном броју права која су представљала предмет наше анализе. Тако, ванбрачна заједница представља правно релевантну чињеницу у заснивању правила законског наслеђивања у правима Хрватске, Словеније и Црне Горе, при чему она у правима Хрватске и Црне Горе представља основ позивања на наслеђивање само уколико се ради о хетеросексуалној ванбрачној заједници, док у праву Словеније она представља правно релевантну чињеницу у заснивању правила законског наслеђивања, независно од тога да ли се ради о хетеросексуалној или истополној ванбрачној заједници. У одређеном броју права на простору бивше СФРЈ, ванбрачна заједница може производити наследноправна дејства без њене регистрације, што је случај у правима Хрватске и Црне Горе, док се у праву Словеније, у погледу неопходности овог услова могу уочити разлике, у зависности од тога да ли се ради о хетеросексуалној или истополној ванбрачној заједници, с обзиром на то да у праву ове земље истополна ванбрачна заједница, за разлику од хетеросексуалне ванбрачне заједнице, може производити наследноправна дејства само уз услов њене регистрације. У свим овим законодавствима, наследноправна дејства ванбрачне заједнице идентична су наследноправним дејствима брака.

У свим правима која су представљала предмет наше анализе, утицај чињенице брачне везе, а у појединим од ових права и утицај чињенице ванбрачне заједнице, квалитативно је изједначен са чињеницом сродства, при чему је и конкретан наследноправни положај сродника и супружника (односно ванбрачног партнера у појединим од анализираних права) у њима, веома сличан или чак идентичан.

Наиме, анализа одговарајућих законских одредаба, којима се уређује расподела заоставштине у оквиру првог законског наследног реда, показала је да је у свим посматраним правима, однос између чињенице сродства у правој нисходној линији и чињенице брака (а у појединим правима и ванбрачне заједнице) координирајући, с обзиром на то да супружник оставиоца

(а у појединим од њих и ванбрачни партнер оставиоца), наслеђује истовремено са потомцима оставиоца, добијајући са њима одређени део заоставштине у својину, при чему се разлике нису могле уочити ни у погледу конкретног наследноправног положаја потомака и супружника (или ванбрачног партнера у неким од ових права), имајући у виду да је у свим овим законодавствима прихваћен такав начин поделе заоставштине, према којем се она између првостепених потомака оставиоца и његовог супружника (или ванбрачног партнера у појединим од ових права), дели на једнаке делове, услед чега ови наследници имају исти наследноправни положај.

Напоследку, из одговарајућег начина нормирања расподеле заоставштине у даљим наследним редовима, дошли смо до закључка да је наследноправни положај оставиоцевог супружника (а у неким од њих и његовог ванбрачног партнера), повољнији од наследноправног положаја предака, односно побочних сродника оставиоца. Ово најпре с обзиром на то да је анализа постојећих законских решења показала да се конкретан однос између чињенице сродства у правој усходној или побочној линији и чињенице брачне везе, у свим посматраним правима може одредити као искључујући у односу на велики број ових сродника, као потенцијалних законских наследника, а затим и с обзиром на чињеницу да супружник оставиоца (или његов ванбрачни партнер у неким од посматраних права) и у ситуацији када наслеђује истовремено са неким од предака или побочних сродника оставиоца, добијајући са њима одређени део заоставштине у својину, дакле, у ситуацији, када је однос између наведених чињеница координирајући, у сваком од посматраних законодавстава, посматрано са аспекта обима његових наследноправних овлашћења, несумњиво има повољнији наследноправни положај од оваквог положаја конкуришућих му сродника.

*Jelena Vidić Trninić, Ph.D., Assistant Professor
Faculty of Law Novi Sad*

**Law as the Legal Basis to Claim Inheritance in the Countries
of the Former Socialist Federative Republic Of Yugoslavia
(Slovenia, Croatia, Macedonia, Monte Negro and
Republic Srpska)**

Abstract:

As a certain continuation of the previous paper in which we pointed out the specificities of legal regulations regarding intestacy in former socialist countries, the subject matter of the present paper are statutory legal regulations as basis to claim inheritance in the remaining European countries, more specifically the countries of the former SFRY. Namely, it is our surrounding countries, (Slovenia, Croatia, Macedonia and Monte Negro) that are inevitably analysed in comparative overview of intestacy. The reason for this is the long period of common development of inheritance law, as well as the need to clearly observe the similarities and certain differences in respect of our subject matter in the laws of these countries after the dissolution of SFRY. The law of Republic of Srpska, as an entity of Bosnia and Hercegovina is also an integral part of this comparative overview. Its importance to be included in this study emerges from the above-mentioned reasons of necessity to study legal regulations of our neighbouring countries, as well as from the fact that serbian people live in this entity.

The comparative legal method what was used in this study enables us to observe not only the differences, but also the mutual solutions and general legal principles which this group of European legislatures is governed by when regulating the rules of intestacy.